

Semnele diacritice între imperiozitate, îngăduință și repudiere

Anamaria MILONEAN

Universitatea Babeș-Bolyai

Abstract: The literature on diacritical marks in the virtual environment helps us understand how contemporary speakers of Romanian relate to this issue. The latter fall into two main categories: those who are committed to the use of diacritics in written texts on grounds related to coherent linguistic argumentation and those who consider them unnecessary for various reasons, such as, most frequently, convenience or some technology shortcomings; however, there are also intermediate categories of speakers who indicate that the use of diacritics is mandatory only in certain written communication contexts. After a brief description of the typology and origin of Romanian diacritical marks, this paper highlights the arguments for and against the use of diacritics in Romanian writing, then examines the data gathered in a survey on this topic proposed to the staff of the Faculty of Letters of Babeș-Bolyai University of Cluj-Napoca.

Keywords: diacritical marks, mandatory use, non-mandatory use, technology shortcomings, typologies

Periplul unui internaut pornit în căutarea justificării sau a nejustificării utilizării semnelor diacritice în limba română de azi urmează câteva direcții principale de abordare a subiectului. Dincolo de paginile care explică minuțios, plecând de la gramatici și de la dicționare, originea și tipologizarea semnelor diacritice ale limbii române, se poate lua calea susținerii sau a denigrării folosirii acestora parcurgând texte nu lipsite de o oarecare savoare a eșafodajului argumentativ. Creează o notă distinctă opiniile avizate ale unor lingviști sau articole ce ridică problematica din spațiul „profan” al argumentelor pro sau contra spre zone inedite, în care aceste semne pot deveni de-a dreptul o sursă de inspirație pentru artiști¹.

După ce vom contura succint fiecare dintre direcțiile amintite, ne vom opri asupra concluziilor unui sondaj referitor la utilizarea semnelor diacritice propus cadrelor didactice de la Facultatea de Litere a Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca².

¹ A se consulta: <https://www.icr.ro/bucuresti/semnele-diacritice-surse-de-inspiratie-pentru-identitatea-vizuala-a-sezonului-cultural-romania-polonia-2024-2025>.

² Realizat prin participarea colegelor lect. dr. Manuela Mihăescu și redactor Cornelia Moldovean, sondajul a adunat informații pe parcursul lunilor iunie și iulie 2022. Pagina de consultare: <https://forms.office.com/r/L9P7PpJ2ex>.

1. SEMNELE DIACRITICE: ORIGINE ȘI TIPOLOGIZARE

Termenul *diacritic* provine din adjectivul grecesc *diakritikos*, derivat de la verbul *diakrinein*, care înseamnă „a deosebi”, „a distinge”. Prin urmare, un semn diacritic atașat unei litere îi conferă o altă valoare fonetică, distingând-o de litere asemănătoare.

În limba română există două tipuri de elemente diacritice folosite ca auxiliare, și anume *literele diacritice* și *semnele diacritice*, cu toate că mulți vorbitori cunosc doar a doua categorie, motiv pentru care, adesea, în structuri eliptice, termenul *diacritice* ajunge să substituie sintagma *semne diacritice*, fără nicio preocupare referitoare la crearea unei posibile confuzii.

Literele diacritice ale limbii române sunt *e*, *i* și *h*, utilizate fie în grupurile de litere *ce*, *ci*, *ge*, *gi*, ca auxiliare în pronunția sunetelor africte, fie în grupurile *che*, *chi*, *ghe*, *ghi*, ca auxiliare în pronunția sunetelor velare. Pe de altă parte, în cazul unor cuvinte străine împrumutate în limba română, aceste litere diacritice pot avea valori specifice normelor ortografice ale limbilor de origine³.

Cinci dintre literele alfabetului limbii române preiau, ca suport, câte o literă, căreia îi adaugă un *semn diacritic* ce poate fi suprascris sau subscris. *Căciula*, așezată deasupra literei *a*, dă naștere literei *ă*; *circumflexul*, așezat deasupra literelor *a* sau *i*, creează literele *â* și *î*; iar *virgulița* (care trebuie deosebită de sedilă, specifică grafiei altor limbi), plasată dedesubtul literelor *s* și *t*, aduce în lumină literele *ș* și *ț*⁴.

Apariția semnelor diacritice în limba română este strâns legată de introducerea alfabetului latin și de mișcarea culturală a românilor transilvăneni cunoscută sub numele de Școala Ardeleană, care, printr-o mediere între principiul etimologic (privilegiat) și cel fonetic (indispensabil), propune primele norme clare de grafie în limba română, ce includ utilizarea unor diacritice pentru a semnaliza pronunția diferită a unor litere. În lucrarea sa din 1819, *Orthographia romana sive latino-valachica, una cum clavi*, Petru Maior propune un sistem de notare, prezent ulterior și în *Lexiconul de la Buda*, care cuprinde și litere cu diacritice, dintre care s-au păstrat până azi *ă*, *î*, *ș* și *ț* (cf. Gliga, 2011; Huțanu, 2003; Nuțiu, 2004).

Dacă întregul secol al XIX-lea cunoaște, în continuare, disputa dintre principiul etimologic și cel fonetic, finalul de secol și începutul secolului al XX-lea vin cu reglementări ortografice care merg în direcția simplificării și a adoptării aproape unanime a principiului fonetic. În cazul vocalelor, au fost păstrate literele *ă* și *î* sau *â* (în funcție de poziția sunetului în interiorul cuvântului), pentru ca reforma

³ Pentru aprofundarea acestei tematici, a se consulta *DOOM3*, p. 51.

⁴ Pe lângă aceste semne diacritice specifice limbii române, în împrumuturi sau în cazul unor nume proprii, sunt întâlnite semne diacritice specifice limbii de origine: *accentul ascuțit*, *accentul grav* și *accentul circumflex* (caracteristic unor limbi precum franceza și italiana); *accentul ascuțit dublu* (limba maghiară); *sedila* (franceza, portugheza); *cerculețul* (norvegiana, suedeza); *tilda* (spaniola, portugheza); *trema* sau *umlautul* (franceza, germana); diferite semne specifice unor limbi slave (cf. *Ibidem*, pp. 53-54).

din 1953 să elimine utilizarea lui *â*, reintrodus în 1964 în cuvintele derivate de la termenul *român*.

Reforma lingvistică din 1993, aflată și azi în vigoare, reintroduce folosirea literei *â* în interiorul cuvintelor, fapt ce îi nemulțumește pe unii lingviști și scriitori, unele publicații și edituri, care continuă să utilizeze grafia anterioară, stigmatizată ca fiind „comunistă”, deși era mai simplă și mai accesibilă⁵.

Cu toate că obligativitatea folosirii semnelor diacritice este subliniată de lucrări normative⁶, tendința de eludare a acestora, apărută inițial în texte redactate la calculator, continuă să se extindă. În acest context, este cu totul îndreptățită confruntarea dintre campanii care susțin folosirea în limba română a semnelor diacritice și campanii care militează pentru renunțarea la acestea, din rațiuni variate, asupra cărora vom reveni.

2. IMPERIOZITATEA FOLOSIRII SEMNELOR DIACRITICE

În categoria vorbitorilor de limbă română care militează pentru scrierea cu semne diacritice intră, pe de o parte, specialiștii, cercetători care aduc argumente lingvistice de netăgăduit în ceea ce privește necesitatea utilizării acestora⁷, dar și diferiți internați care, prin articole publicate pe site-uri sau bloguri personale, insistă asupra nevoii de a scrie cu diacritice pentru a conferi o mai mare lizibilitate textului, oferind adesea inclusiv sfaturi tehnice referitoare la activarea unor comenzi pe diferite tipuri de tastaturi sau făcând trimiteri la aplicații care introduc automat semnele diacritice în texte⁸.

⁵ A se vedea introducerea la *Gramatica limbii române* a prof. Dumitru Irimia (2004) sau Stelian Dumitrăcel, *Lupta în jurul literei â și demnitatea Academiei Române*. De asemenea, o publicație de prestigiu precum *Dilema veche*, unde regăsim articole ale unor mari lingviști și scriitori (Rodica Zafiu, Andrei Pleșu, Gabriel Liiceanu etc.), continuă să folosească grafia cu *i*, iar unii autori își motivează cu argumente lingvistice alegerea (a se consulta, spre exemplu, articolul Laurei-Carmen Cuțitaru, *Despre „i” și „â”*, <https://dilemaveche.ro/sectiune/la-fata-timpului/despre-i-si-a-633408.html>).

⁶ În *DOOM3*, p. 52, este marcat acest aspect prin utilizarea literelor aldine: „Folosirea semnelor diacritice este **obligatorie**”.

⁷ Dincolo de lucrările normative, pot fi consultate articole precum: Isabela Nedelcu, *Ce sunt românii care scriu fără diacritice* (apărut în 21 martie 2016 pe site-ul Republica.ro, <https://republica.ro/ce-sunt-romanii-care-scriu-fara-diacritice>); *Lipsa diacriticelor, un fenomen ce urăște limba română. Echipa dextronline.ro a decis să sesizeze problema într-un mod inedit* (apărut pe pagina publicației Ziua, în 31 august 2024, cu ocazia Zilei Limbii Române, <https://ziua.md/lipsa-diacriticelor-un-fenomen-ce-urateste-limba-romana-echipa-dextronline-ro-a-decis-sa-sesizeze-problema-intr-un-mod-inedit/>) etc.

⁸ A se consulta: <https://diacritice.opa.ro/>, <https://www.libertatea.ro/lifestyle/aplicatii-care-pun-automat-diacritice-in-text-4302677> sau <https://www.diacritice.info/>, pentru transformarea automată în semne cu diacritice; <https://www.nwradu.ro/2015/04/scrie-si-tu-cu-diacritice-este-foarte-simplu/>, o campanie Kinecto de promovare a scrierii cu diacritice; <https://ro.wikinews.org/wiki/Wiki%C8%99tiri:Diacritice>, <https://www.libertatea.ro/stiri/cum-scrii-diacritice-laptop-calculator-tastatura-limba-romana-3876337> sau <https://support.apple.com/ro-ro/guide/ipad/ipadb05adc28/ipados>, pentru diverse sfaturi tehnice.

În favoarea utilizării semnelor diacritice sunt aduse azi, cel mai adesea, argumente care țin de dezambiguizarea unor enunțuri în limba română. Nedelcu (2016) oferă spre exemplificare cuvinte precum *fisă/fișă, șfant/sfânt, pături/pături, manie/mânie, rămă/ramă, rău/râu, soc/șoc, tine/ține, tipă/țipă, vâr/văr* sau forme verbale de tipul *caută/căută* (în absența semnului diacritic se poate face confuzia între multe forme ale prezentului și ale perfectului simplu, la persoana a treia, singular), care, în propoziții scurte, extrase din contextul de comunicare sau lecturate în grabă, generează uneori confuzii majore.

Exemplificările pot continua cu enunțuri⁹ ce stârnesc hilaritatea sau dau naștere, adesea, unor situații stânjenitoare precum:

Forma corectă (cu diacritice)	Forma greșită (fără diacritice)
<i>A cumpărat 50 de pături.</i>	<i>A cumpărat 50 de pături.</i>
<i>Toate localurile trebuie să aibă fețe de masă.</i>	<i>Toate localurile trebuie să aibă fete de masă.</i>
<i>„Organul fiscal trebuie să manifeste bună dispoziție în fața contribuabilului.”</i>	<i>„Organul fiscal trebuie să manifeste bună dispoziție în fata contribuabilului.”</i>
<i>Blocurile sunt acoperite cu șită.</i>	<i>Blocurile sunt acoperite cu sită.</i>
<i>Elevul învăța pentru că avea un țel mare.</i>	<i>Elevul învăța pentru că avea un tel mare.</i>
<i>Aseară am mâncat un țipar.</i>	<i>Aseară am mâncat un tipar.</i>
<i>Regele e de viță nobilă.</i>	<i>Regele e de vită nobilă.</i>
<i>Aici se vinde sârmă de inox.</i>	<i>Aici se vinde sarma de inox.</i>
<i>Femeia are un țânc obraznic.</i>	<i>Femeia are un tanc obraznic.</i>

În mediul virtual, unele litere cu diacritice sunt redată, în mod eronat, prin grupuri de litere, după modelul de pronunție a unor cuvinte provenite din alte limbi: *sh*, în loc de *ș*, *ts* sau *tz*, în loc de *ț*¹⁰. Această grafie, prezentă cu precădere în textele electronice, nu este validată de lucrările normative ale limbii române (cfr. *DOOM3*, p. 53; Nedelcu, 2016), la fel cum nu sunt acceptate nici semne diacritice diferite de cele standard, cum ar fi *sedila*, folosită, de exemplu, în sistemele Windows sau Adobe mai vechi, pentru codificarea caracterelor *ș* și *ț*.

O astfel de grafie „străină” cuvintelor limbii române este respinsă inclusiv de cei care refuză să utilizeze în textele scrise semnele diacritice normate și care așază acest aspect, al diacriticelor „ciudate”, printre multiplele rațiuni aflate la originea propriei opțiuni. Dar acest motiv nu este singular.

⁹ Preluate de pe pagina <https://www.dictionar.ro/de-ce-este-important-sa-scriem-cu-diacritice/>.

¹⁰ Procedul a fost întâlnit și în trecut în redactarea unor nume proprii ale unor personalități, pentru a le distinge de nume comune: *Kretsulescu* sau *Tonitza* (cfr. *DOOM3*, p. 53).

3. REPUDIAREA GRAFIEI CU SEMNE DIACRITICE

Este unanim acceptat faptul că eludarea semnelor diacritice este strâns legată de unele dificultăți tehnice care au apărut odată cu scrierea la calculator, însă, în prezent, pe dispozitivele electronice se poate opta cu ușurință pentru tastatura românească. Mai mult, am subliniat deja (v. *nota 5*) abundența în mediul virtual a materialelor-suport care fie oferă asistență tehnică în ceea ce privește setarea aparaturii, fie indică apariția de softuri ce permit transformarea unui text fără diacritice într-un text cu diacritice.

Pe lângă motive legate de rapiditate sau de comoditate, sunt invocate, în mod surprinzător, rațiuni ce țin de lizibilitatea textului sau de adecvarea în mediul online¹¹. De asemenea, există site-uri oficiale ale unor instituții publice (ministere, ambasade) unde apar texte redactate fără diacritice sau chiar situații în care se cere renunțarea la scrierea cu semne diacritice în cazul completării unor documente tipizate (cereri, formulare), cu toate că există o lege lingvistică prin care se impune utilizarea acestora.

Este suficient să amintim câte contexte problematice au fost create prin omisiunea unor semne diacritice în cazul redactării, în documente oficiale (diplome, contracte etc.), a unor nume de persoană. Desigur, este întâlnit și fenomenul opus, adică omiterea deliberată a unor diacritice în cazul unor nume de familie, la cerearea purtătorilor, din rațiuni de afiliere la o anumită comunitate lingvistică sau pentru a se diferenția de nume înrudite: *Coseriu*, *Densusianu*, *Hasdeu*, *Tattarescu* (cfr. *DOOM3*, p. 53).

Omiterea semnelor diacritice este periculoasă, prin urmare, atât din perspectiva receptării textului scris, cât și – sau mai cu seamă – în cadrul procesului de învățare a limbii române, fie că vorbim despre elevi români care, plecând de la o utilizare neglijentă a formelor lingvistice în mediile digitale, își pot dezvolta o deprindere în acest sens (inclusiv în cazul scrierii de mână), fie despre persoane străine care învață limba română. Pentru categoria din urmă, pericolul este cu atât mai mare cu cât, la nivel de începători, nici măcar contextul nu poate dezvălui semnificația justă a unor cuvinte.

¹¹ Interesante sunt aspectele menționate pe un blog personal (<https://delazero.biz/internet-marketing/de-ce-nu-folosesc-diacriticele>), care vizează în special comunicarea în rețea: „Unul dintre aceste motive este SEO. Da, optimizarea pentru motoarele de cautare, care automat poziționează site-ul mai sus sau mai jos în lista de cautare. Poate că acesta este cel mai important motiv pentru care majoritatea bloggerilor, merg în această direcție, în ideea în care nu vor să riste să fie penalizați într-un fel sau altul. 2. Un alt bun motiv pentru care nu e necesar să scrii cu diacritice, este pur și simplu pentru că, foarte puțini utilizatori de Internet, caută folosind diacritice. 3. Un al treilea motiv este că, nefolosirea diacriticelor, forțează utilizatorul să fie mai prezent și mai implicat atunci când îți citești blogul, deoarece lipsa diacriticelor obligă la un pic mai multă creativitate, concentrare și imaginație; 4. Ultimul motiv este că, uneori, nici nu poți să le introduci! Și asta nu neapărat pentru că nu știi cum, ci din motive tehnice – cum ar fi că site-ul tău este găzduit pe un server Linux mai vechi, caruia îi trebuie niste driver-e ca să le reproducă.”

Din toate informațiile expuse anterior pare a se contura, în mod evident, un raport elocvent între omiterea semnelor diacritice și scrierea în format electronic, precum și identificarea unor categorii de vârstă mai „expuse” acestui fenomen. Pe de altă parte, dacă luăm în considerare diferitele niveluri ale stratificării sociale și profesionale, am fi tentați să credem că scrierea fără diacritice este apanajul unor utilizatori ai limbii române mai puțin instruiți, necunoscători ai regulilor grafice și fonetice, aspect inexact, fie și numai privind la referințele prezente în această lucrare.

Raportarea la utilizarea sau la omiterea semnelor diacritice ale limbii române din perspectiva diferitelor categorii de vorbitori trebuie privită din unghiuri multiple și supusă unor nuanțări pe care ni le poate facilita inclusiv rezultatul unui sondaj realizat în cadrul colectivului de angajați ai Facultății de Litere a Universității Babeș-Bolyai.

4. ELOCVENȚA DATELOR UNUI SONDAJ

Chestionarul referitor la folosirea în scrierea limbii române a semnelor diacritice supus atenției cadrelor Facultății de Litere a vizat deopotrivă personalul didactic, cercetători, doctoranzi și personalul administrativ. Din cele 64 de răspunsuri înregistrate, 59 aparțin personalului didactic activ, 3, personalului didactic pensionat, respectiv 2, personalului didactic auxiliar. Categoriile de vârstă¹² cel mai bine reprezentate sunt 41-50 (30 de răspunsuri), 51-60 (14 răspunsuri) și 31-40 (13 răspunsuri). Din cele două statistici reiese o primă observație legată de interesul față de acest subiect de dezbatere: dacă grupul de vârstă mijlocie și înaintată este bine conturat, absența totală a răspunsurilor din partea tinerilor cercetători și doctoranzi, respectiv slaba reprezentare a categoriei 21-30 de ani poate denota lipsa preocupării generației mai tinere pentru aspectele de detaliu (dar semnificative) ale scrierii în limba română – semnele diacritice.

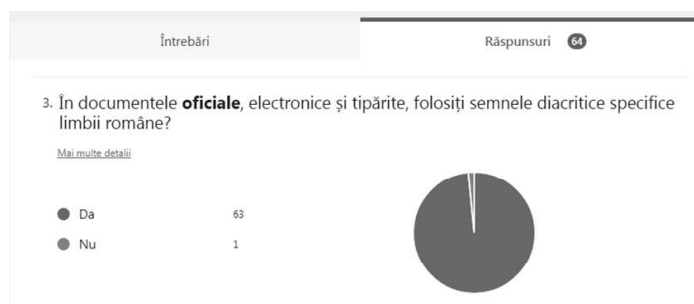
Aceste statistici vizează ultimele trei dintre cele 16 întrebări ale chestionarului, dar nucleul informațional se axează pe aspecte subsumabile câtorva direcții de abordare a subiectului: a) utilizarea semnelor diacritice în corespondența electronică și în documentele oficiale, electronice sau tipărite (întrebările 1-6); b) gradul de reziliență în fața textelor lecturate care nu conțin diacritice (7-8); c) cauzele principale și măsurile care ar trebui adoptate pentru susținerea utilizării acestora în scris (9-11); d) folosirea semnelor diacritice în texte redactate în limba maternă (12-13). Fiecare grupare tematică include întrebări închise și întrebări deschise, ale căror răspunsuri vor constitui suportul edificării concluziilor acestei cercetări.

¹² Nu ne vom opri asupra procentului înregistrat la categoria sexul respondenților (54 de femei și 10 bărbați), pe care o considerăm irelevantă, dată fiind ponderea majoritară, în cadrul Facultății de Litere, a cadrelor didactice de sex feminin.

Întrebarea 1, referitoare la utilizarea semnelor diacritice în corespondența electronică, a primit 52 de răspunsuri pozitive și 12 negative. În motivarea răspunsurilor negative sunt precizate aspecte precum absența necesității (3 răspunsuri), economia de timp (2) și dificultățile tehnice (majoritatea răspunsurilor, adică 10¹³). Prin urmare, absența semnelor diacritice din textele redactate electronic are drept cauză principală lupta cu diferitele tipuri de tastaturi, receptarea modificată, adesea indescifrabilă, a diacriticelor pe alte dispozitive, existența unor platforme care nu acceptă texte tehnoredactate cu diacritice sau trecerea, într-un interval scurt de timp, de la o limbă de comunicare la alta.

Situația se modifică însă în cazul redactării de documente oficiale. Din cele 64 de răspunsuri, doar unul este negativ, iar motivația, transmisă sec, ține de lipsa necesității („necesare”). Există însă suficiente argumente împotriva acestei opțiuni, asupra cărora ne-am oprit și noi la punctele 2 și 3 ale acestei lucrări.

Asemănător procentului referitor la utilizarea semnelor diacritice în textele electronice este cel aferent întrebării 7 („Vă deranjează atunci când primiți mesaje electronice oficiale sau documente - electronice și tipărite - fără semnele diacritice specifice limbii române?”), unde au fost înregistrate 46 de răspunsuri afirmative și 18 negative.

¹³ Uneori au fost oferite răspunsuri elaborate, care corespund diferitelor categorii de conținut, motiv pentru care suma cifrelor pe subcategorii poate să difere de suma răspunsurilor la o întrebare.

7. Vă deranjează atunci când primiți mesaje electronice oficiale sau documente - electronice și tipărite - **fără** semnele diacritice specifice limbii române?

[Mai multe detalii](#)

[Detalii](#)

● Da 46
● Nu 18

Diferența dintre numărul celor care nu sunt deranjați de absența diacriticelor și numărul celor care nu le folosesc (18-12) denotă, așadar, o oarecare toleranță și lipsă de reacție, inclusiv în rândul celor care scriu cu diacritice, în fața unor texte lipsite de prezența acestora. 39 dintre cei care au răspuns afirmativ își nuanțează poziția, fie precizând că nu au întreprins nimic pentru a semnaliza interlocutorilor neajunsul lipsei diacriticelor (8 răspunsuri), fie punctând câteva acțiuni întreprinse pentru remedierea situației. Astfel, 17 respondenți mărturisesc că atrag permanent atenția studenților, masteranzilor sau doctoranzilor, dar nu și altor destinatari, un respondent ironizează, uneori, în luări de poziție publice, absența diacriticelor, iar o altă categorie se rezumă la eleganța sugestiei, încercând să ofere o lecție prin utilizarea constantă a diacriticelor, „în toate mesajele electronice, indiferent de dispozitivul electronic”, „în speranța că exemplul va fi urmat” și în ideea că, totuși, „cea mai bună lecție este întotdeauna cea pe care nu o spunem, ci pe care o arătăm”.

Privind fenomenul în oglindă, observăm că nici celor chestionați nu li s-a atras atenția asupra neutilizării semnelor diacritice (din 38 de răspunsuri, doar 4 sunt afirmative), iar semnalarea a fost făcută de colegi (3 răspunsuri), de un superior ierarhic (1 răspuns) sau de către altcineva (1 răspuns).

Întrebări

Răspunsuri 64

5. În cazul în care **nu** utilizați semnele diacritice, v-a semnalat cineva lipsa acestora?

[Mai multe detalii](#)

[Detalii](#)

● Da 4
● Nu 34

În topul răspunsurilor la întrebarea numărul 9 („Care considerați că sunt principalele cauze ale neutilizării semnelor diacritice specifice limbii române în documentele oficiale, inclusiv în corespondența electronică oficială?”, întrebare cu răspuns multiplu), se află, pe primul loc, „comoditatea” (59), urmată la mare distanță de „lipsa de timp” (20), „lipsa unor reglementări clare și ferme în domeniu”

(18), „lipsa unor sancțiuni prevăzute în Legea limbii române pentru astfel de abateri” (17), „existența unor cerințe specifice de natură tehnică” (17), „lipsa unui corector automat gratuit” (11).

Referitor la măsurile concrete care ar trebui luate pentru susținerea folosirii semnelor diacritice în scrierea în limba română, în 8 din cele 47 de răspunsuri se afirmă că nu poate fi luată nicio măsură („limba e fluidă”), 13 cer reglementări, sancțiuni, cu precădere în școli și în cazul documentelor oficiale, 15 optează pentru campanii de sensibilizare, „o conștientizare a problemei în timpul parcursului educațional, la toate nivelurile”, stimularea respectului pentru limba română, exigența față de detalii, iar 5 dintre răspunsuri insistă asupra necesității unei reglementări la nivel instituțional („Toate regulamentele interne ale instituțiilor de stat și private, dar și o lege superioară, ar trebui să impună folosirea diacriticelor. Decidenții ar trebui să se asigure că este tehnic posibilă folosirea diacriticelor.”).

Ultimul aspect, legat de instanța care ar trebui să reglementeze situația utilizării diacriticelor în limba română, este punctat prin răspunsurile multiple la întrebarea numărul 11. Majoritatea acestora indică Academia Română (38) și Ministerul Educației (36) sau, de-a dreptul, Parlamentul României (16).

Observațiile de ansamblu la răspunsurile oferite întrebărilor acestui chestionar se vor coagula în câteva concluzii.

CONSIDERAȚII FINALE

Parcursul informațiilor oferite de bibliografia referitoare la tematica utilizării semnelor diacritice în limba română scrisă de azi (lucrări normative sau pagini din mediul virtual), alături de analiza datelor colectate prin sondajul amintit, trimit spre câteva concluzii relevante.

În primul rând, ies în evidență rațiunile generale ale repudierii scrierii cu diacritice, care țin de comoditate (uneori, chiar indolență), de cunoașterea insuficientă a resurselor informatice, de lipsa de predictibilitate în privința consecințelor negative ale neutilizării semnelor diacritice, indiferent de context sau de tipologia textuală.

În al doilea rând, se conturează reacția blândă a multor persoane din categoria celor care ar fi îndreptățiți să aibă o poziție fermă, fie ei dascăli sau legiuitori, promotori ai culturii, în general. Există, desigur, după cum s-a putut observa analizând datele sondajului, o categorie de profesori cu o exigență sporită în acest context, dar există, pe de altă parte, și o categorie care transmite semnale greșite printr-o raportare lejeră la aspectele de detaliu ale redactării unui text în limba română. Merită subliniată afirmația unui respondent care se întreabă, retoric, de ce studenții care au ca limbă maternă maghiara sau germana folosesc întotdeauna diacriticele, iar cei care sunt de naționalitate română nu respectă regulile de grafie.

Cât privește instituțiile care ar trebui să reglementeze acest aspect, unii respondenți au menționat Academia Română, Ministerul Educației și Parlamentul României. Utilizarea semnelor diacritice în grafia limbii române este reglementată de Academia Română și de Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti” al Academiei, care, prin lucrări normative, dicționare de ortografie și explicative, legiferează obligativitatea folosirii diacriticelor (v. *nota 4*). Desigur, în raport cu legile în vigoare în alte domenii, încălcarea normelor lingvistice presupune o sancționare imediată doar în mediul școlar (sau nici aici...), în alte contexte de utilizare a limbii producând doar reacții de respingere superficiale și o judecată negativă din partea unor interlocutori. Este greu de presupus, totuși, că un for legislativ precum Parlamentul României ar putea reglementa acest aspect printr-o lege, cu îndreptățirea de a aplica sancțiuni pentru nerespectarea ei¹⁴.

Rămâne, credem, necesitatea insistenței, pe întregul parcurs formativ al elevilor și al studenților, asupra importanței aplicării normelor grafice ale limbii române. Se poate alege între o exigență maximă și delicatețe, în funcție de context și de interlocutori, dar trebuie să persiste perseverența în sublinierea rolului acestor semne modeste în redarea sensului textual.

Valențele unui text se actualizează deopotrivă prin conținutul și prin forma sa, iar eleganța și acuratețea formală constituie o garanție a receptării clare, adecvate, în context. Un semn în plus sau în minus poate avea uneori efecte indezirabile și consecințe negative neașteptate.

Așadar, să folosim semnele diacritice ale limbii române, pentru că adesea o buturugă grafică mică poate răsturna carul mare al sensului textual.

Bibliografie

- ***, 2021, *DOOM Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, ediția a III-a, București, Univers Enciclopedic Gold.
- Cuțitaru, L.-C., 2021, „Despre «î» și «â»”, în *Dilema veche*, 3 octombrie, <https://dilemaveche.ro/sectiune/la-fata-timpului/despre-i-si-a-633408.html>.
- Dumistrăcel, S., 1993, *Lupta în jurul literei â și demnitatea Academiei Române*, Iași, Polirom.
- Gliga, L., 2011, „Diacritice: căciuliță, coif, virguliță. De unde au apărut diacriticele, cum au devenit obiect de hartă lingvistică și tehnologică, de ce nu le folosim corect și de ce avem nevoie de ele”, *DoR*, <https://www.dor.ro/diacritice/>.
- Huțanu, M., 2003, „Sistemul ortografic aplicat în redactarea *Lexiconului de la Buda*”, *Ovidius University Annals of Philology* xiv, pp. 133-139.
- Irimia, D., 2004, *Gramatica limbii române*, Iași, Polirom.
- Nedelcu, I., 2016, „Ce sunt românii care scriu fără diacritice”, *Replica*, <https://republica.ro/ce-sunt-romanii-care-scriu-fara-diacritice>.
- Nuțiu, F.-E., 2004, „Contribuția Școlii Ardelene la dezvoltarea limbii române literare”, în *Libraria Anuar iii. Studii și cercetări de bibliologie. Lucrările simpozionului național „Gheorghe Șincai – sub semnul istoriei” prilejuit de împlinirea a 250 de ani de la nașterea cărturarului*, Târgu-Mureș, pp. 12-26.

¹⁴ În Franța, Germania și Ungaria, legislațiile naționale prevăd, totuși, că scrierea fără diacritice este inacceptabilă (cfr. <https://ziua.md/lipsa-diacriticelor-un-fenomen-ce-urateste-limba-romana-echipa-dexonline-ro-a-decis-sa-sesizeze-problema-intr-un-mod-inedit/>).

Sitografie

<https://ziua.md/lipsa-diacriticelor-un-fenomen-ce-urateste-limba-romana-echipa-dexonline-ro-a-decis-sa-sesizeze-problema-intr-un-mod-inedit/>, consultat în 12 martie 2025.
<https://diacritice.opa.ro/>, consultat în 12 martie 2025.
<https://www.diacritice.info/>, consultat în 12 martie 2025.
<https://www.libertatea.ro/lifestyle/aplicatii-care-pun-automat-diacritice-in-text-4302677>, consultat în 13 martie 2025.
<https://www.nwradu.ro/2015/04/scrie-si-tu-cu-diacritice-este-foarte-simplu/>, consultat în 14 martie 2025.
<https://www.libertatea.ro/stiri/cum-scrii-diacritice-laptop-calculator-tastatura-limba-romana-3876337>, consultat în 17 martie 2025.
<https://support.apple.com/ro-ro/guide/ipad/ipadb05adc28/ipados>, consultat în 17 martie 2025.
<https://delazero.biz/internet-marketing/de-ce-nu-folosesc-diacriticele>, consultat în 19 martie 2025.
<https://www.dictie.ro/de-ce-este-important-sa-scriem-cu-diacritice/>, consultat în 20 martie 2025.
<https://www.icr.ro/bucuresti/semnele-diacritice-surse-de-inspiratie-pentru-identitatea-vizuala-a-sezonului-cultural-romania-polonia-2024-2025>, consultat în 21 martie 2025.

Anamaria MILONEAN, PhD, is a lecturer at Faculty of Letters of Babeş-Bolyai University. Her research has followed several paths subsumed within the broad areas of text linguistics, semiotics, and translation studies, and has resulted in a single-authored book and more than 25 articles and studies, published in national or international indexed journals. Her research deals mainly with the translation process (interlinguistics, intersemiotics) and the role the theoretical linguistics plays in teaching various AML-specific subjects.